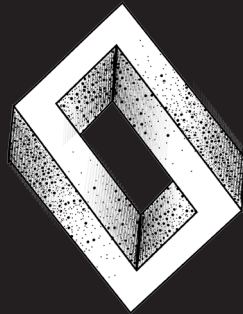


ОЧУДУВАЊА #1



Главен уредник
Филип Димевски

Уредник на едицијата
Андреј Јованчевски

Компјутерска обработка
БЕГЕМОТ

Ликовно уредување
Наталија Лукомска

Очудувања #1



Содржина

ПРЕДГОВОР	5
Виолета Бојковска <i>Корангал</i>	8
Ѓорѓи Крстевски <i>Не ме терај да се повторувам</i>	13
<i>Неверојатна приказна</i>	18
<i>Невидливиот самоубиец</i>	19
Сања Михајловиќ-Костадиновска	
<i>Уште еден ангажиран расказ, јеби га</i>	21
Тихо Диковски <i>Свесте тесе!</i>	24
Мануела Златкова <i>Психијатар</i>	29
Зоран Василевски <i>Нема време</i>	30
Исток Улчар <i>Писмо до родителите</i>	32
Филип Љ. Трајковски <i>Одлука</i>	37
Стефан Марковски <i>Неконвенционална промоција на книга</i>	38
Хактан Исмаил <i>Ебру</i>	40
Тони Димитров <i>Писмо</i>	43
Грација Атанасовска <i>Патувања</i>	49

ПРЕДГОВОР

101 година откако Виктор Шкловски го вовеле поимот „очудување“ (остранение) во мислата за книжевноста, определувајќи го како скршнување од автоматизмот на рецепцијата на книжевниот текст преку постапка на создавање особено, необично видување на неговиот предмет. Наместо вообичаеното приближување на „значењето“ кон сознанието на читателот, поетиката на очудувањето повикува човекот, предметот или појавата што уметникот ги набљудува да се претстават небаре првпат видени. Се работи за раскин со култот на авторската приземност заради освежување на уметничкиот текст. Определбата на поимот е дескриптивна и не ја заклучува постапката во фиксни рамки: на располагање е неограничен спектар наративни зафати преку кои може да се постигне очудување.

Цело столетие од освестувањето (ословувањето) на раскажувачкото очудување, го свртуваме погледот кон она што денес на македонската

книжевна сцена може да го понесе тој епитет. Распишувајќи го првиот конкурс „Очудувања“, сакавме да ги препознаеме и да им дадеме поддршка и публицитет на што поголем број квалитетни македонски писатели кои ѝ се опираат на зачмаеноста, но и да откриеме нови смели пера, на кои би им отвориле можности за учество во македонскиот и во меѓународниот книжевен свет. Единствениот зададен критериум беше да се поднесуваат кратки прозни текстови напишани на македонски јазик. Иако очекувавме да добиеме пред сè кратки раскази, предвидовме простор и за прозни изрази кои се пресекуваат со лирското и драмското, но и оние кои кратката фикција ја приближуваат до соседните дискурзивни регистри: есеистичкиот, журналистичкиот, речничкиот... Всушност, таквите експерименти ги согледуваме како дел од проектот на очудувањето.

Првиот обид за свртување на завртката е пред вас. На конкурсот пристигнаа 49 кратки прозни текстови од триесет и еден автор, кај кои беа оценети стилската оригиналност, креативноста на наративната стратегија и инвентивноста на односот кон темата. Во првата збирка вклучивме

текстови од дванаесет автори. Некои од нив се веќе етаблирани очудувачки гласови на македонската млада книжевна сцена, а други го привлекуваат вниманието кон себе со свежината и необичноста на својата творечка постапка. Стерилното око на традиционалниот суд – кој при сета своја непроникливост и претенциозност бара исполнување на химерични и едноставно некнижевни задачи (дидактичност, миметичност, задоволување национални интереси...) – веројатно би ги отфрлил ваквите плодови на слободното писмо. Нам ни причинува огромно задоволство што можеме да дофатиме дел од нив!

°7°

Андреј Јованчевски

Виолета Бојковска
КОРАНГАЛ

°8°

Корангал е едно од оние места на кои старите луѓе доаѓаат за да умрат. Не е обогатено со некоја прекрасна, мистична аура на сигурност или верба. Едноставно, си постои во својата голема мрачна долина како комплекс од неколку речиси распаднати хотели, преполни со старци и тела во сите големини. Хотелите се слика и прилика на нивните станари и окупатори, троми и бесконечно непотребни. Можеби затоа сите, кога се решаваа на тој грозоморен чекор наречен смрт, доаѓаа овде. Не поради чудотворната нега што го олеснува патот кон тој друг свет, напротив, персоналот понекогаш беше полош од оние за кои требаше да се грижи, туку поради осаменоста, распрснувањето на прекрасната илузија дека човештвото и светот се хумани, загрижени или барем солидарни. Секако, не беа сите станари лушпи од луѓе, некои беа вистински карактери, излезени од најхеројски приказни, полни

со нежни емоции и фанфари, но кој да им верува кога никој вистински не е заинтересиран да ги слуша.

Кога јас стигнав во Корангал, за првпат во животот почувствував мир, оној тап, празен спокој што те тера да спиеш затоа што си очајно уморен. Овде, во оваа дупка што собира сè и сешто и секој, таа состојба на презирање што те помирува беше константна.

Мојата малечка, просечна приказна не беше ништо поразлична од онаа на сите околу мене, па престанав да ја раскажувам една седмица откако стигнав. Овде, хотелот има полиса во која не е дозволено да се земе смртоносна доза апчиња сè додека не помине првиот месец од договорот. Пред да дојдам, мислев дека тоа е така затоа што ти бараат да платиш само за еден месец – некаде во договорот стои дека престојот треба да ти заврши по горенаведениот период, а сепак, не ми беше јасно зошто им е толку битно да не ти ги земат парите без причина. Можеби Законот за потрошувачи диктираше така, или некоја друга правна норма што не ти дозволува ниту да умреш во посакуваното време. Но, така е како што е, и тоа е единствено битно, сè дури ти даваат да умреш.

Нормално, без да се разбереме погрешно, не сите што доаѓаат во Корангал се неповратно болни, напротив, може да се видат и прекрасни примероци на тела во нивните млади години, иако навистина ретки; сепак, беше место наменето за старци. Палета од бои во очите, носовите, лицата и облеката, дури и во коските, но, бидејќи сите ја имаат истата заедничка желба да умрат, престануваш да ги разликуваш по некое време досадување. Овде времето не се движи како во нормалниот свет полн со автомобили и авиони, туку трча, претрчува и во еден момент застанува за да те залаже дека си дошол до крајот за повторно да тргне. И тоа го учиш брзо, затоа што во реалноста немаш време за губење. Храната е просечна, никој не се труди да им го разубави животот на оние што не сакаат да живеат, па на моменти размислував дека намерно готват без сол за да нè мотивираат да се убиеме побрзо, но таа теорија ми пропадна штом се сетив дека не е поминат првиот месец. Изгледа, вкусовите отапуваат како и сè останато штом почнеш неповратно да старееш.

Додека седев крај прозорецот и го гледав црнилото над падината, сретнав една девојка, не, не претерувам, беше девојка, само што наполнила

30 години, зборуваше за некоја војна и за тоа како ја изгубила едната рака, но не можев да се солидаризирам, јас веќе одамна бев неспособен да одам, и пред да помислите дека таа дијагноза се должи на староста, ќе ве демантирам, беше резултат на психолошка траума на која никогаш не можев да се сетам. Како и да е, девојката беше убаво, мило суштество, толку напатено, што очите ѝ беа црни вдлабнатини и ме потсетуваа на глетката од прозорецот, само затоа и ја спомнувам сега, заради споредба со долината. Зборуваше некое време сама со себе, а мислеше дека зборува со мене, и потоа си замина така како што дојде, тивко и гласно во исто време.

Во Корангал не се гледа благонаклонето на комуникацијата меѓу гостите, крајно, не беше тоа обичен хотел во кој луѓето доаѓаат да се дружат и да имаат секс кога се пијани. Кога им соопштив на оние малку пријатели што ми беа останале дека ќе дојдам овде, беа пресреќни за мене, иако не изгледаа така. Додека ме молеа да размислам, можев да им видам во очите дека ѝ се радуваат или на мојата храброст во одлуката, или на моето конечно отсуство. Тој заклучок од средбата со нив само ме охрабри да дојдам и да

побарам соба со каков-таков поглед, за да имам во што да гледам кога ќе дојде време.

Јас отсекогаш сум бил обичен човек, никогаш спектакуларен во ниту едно поле од животот, па затоа уживав со сладострастие во овој мој конечен крај, малку поневообичаен од крајот на останатите. Затоа што, за разлика од нив, го одбрав местото и последниот поглед, бев во ултимативна контрола, а тоа вреди многу повеќе од еден месец во руниран хотел во долина со либерални правила.

Сепак, да не се лажеме, Корангал е посебен, многу попосебен од останатите. Овде важи едно старо, исконско правило: штом земеш соба во хотелите во Корангал, никогаш нема да си заминеш. Имаат изградено и посебни простории за урните, што ги викаат гробишта, за нас, старците, кои умираме овде, во овие меки, топли, симитски кревети.

Ѓорѓи Крстевски
НЕ МЕ ТЕРАЈ ДА СЕ ПОВТОРУВАМ

Човекот, маж на триесетина и нешто години, седи на стол во дневната соба и си го масира челото. Има силна главоболка. Не се знае дали тоа е поради напорниот работен ден или силните студови кои го зафатија градот последниве неколку денови. Му се темни пред очите, а кога ќе ги затвори, му се привидуваат некакви светкави блесоци. Додека седи така, се огласува свончето од влезната врата. Човекот не очекува никого. Ја врти главата кон вратата. Свончето се огласува уште еднаш. Човекот полека станува и се упатува кон неа. Отклучува, отвора. Пред вратата стои едно мало девојче, облечено во скудна облека.

- Тргни по мене – вели девојчето со заповеднички тон во гласот.
- Молам?
- Не ме терај да се повторувам. Облечи чевли и тргни по мене. Веднаш!

– Зошто – прашува зачудениот човек и чувствува дека веќе го облекува левиот чевел.

– Тргни по мене. Ќе одиш три чекори одзади.

Човекот веќе ја облекува јакната и ги зема клучевите од колата. Излегува од станот. Чекорат по ходникот.

– Ќе одиме по скалите. Мразам лифтови – вели девојчето.

Се спуштаат од четвртиот кат. Излегуваат од зградата, застануваат пред неговата кола.

– Влези во колата – му заповедува и тој ја послушува. Сè уште не може да сфати што му се случува. Веќе го пика клучот во бравата под управувачот. Девојчето седнува на задното седиште. Набрзина погледнува кон неа преку внатрешниот ретровизор. Сега му се чини малку постара.

– Ќе возиш надвор од градот – вели таа.

Човекот се напрега и успева да ја совлада раката која сака да го сврти клучот и да го стартува моторот на колата.

– Не одиме никаде сè додека не ми кажеш што се случува – налутено вели тој и се врти кон неа.

Таа се намрштува.

– Времето тече, – му вели. – Не ме терај да се повторувам. Ќе возиш надвор од градот, по автопатот.

Раката го свртува клучот и моторот почнува да бучи. Прва брзина, поаѓање, втора брзина, лев трепкач, сопирачка, па повторно прва брзина, па втора, десен трепкач, сопирачка, пак прва, па втора, па трета, па четврта. По булеварот се движат кон излезот од градот. Крајот на работниот ден ги наполнил сите улици со излишни коли.

По дваесетина минути излегуваат на автопатот. Возат стотина километри, потоа се префрлуваат на магистрален пат, возат уште педесетина километри, потоа се префрлуваат на локален пат, возат уште десетина километри, потоа скршнуваат десно, по земјен пат. Кога човекот погледнува во ретровизорот, сега гледа возрасна жена на задното седиште.

– Вози до првото село – му вели таа.

Возењето не оди глатко; врнело, патот е каллив, тркалата заглибуваат во калта. Се стемнува.

Најпосле стигнуваат до селото.

– Вози до гробиштата – му вели еден старечки глас.

Човекот погледнува во внатрешниот ретровизор и здогледува старица.

Ги поминуваат десетиците камени и напуштени куќи, возат до крајот на селото, кај разурнатата црква.

– Застани овде. Остани во колата. Што и да се случи, не излегувај.

Старицата ја отвора вратата, излегува, се упатува кон портата што води во гробиштата. Човекот седи во колата, не знае што да мисли. Чувствува силна главоболка, му се чини дека главата ќе му прсне.

По половина час чекање, решава да излезе од возилото. Надвор е тивко, нема звуци, само студен ветер кој тивко вреска.

Човекот влегува во гробиштата. Здогледува ископана дупка. На небото свети месечина. Се доближува внимателно и погледнува. Дупката е празна.

Кога се враќа кај колата, сфаќа дека на возачкото место седи некој.

Повнимателно се загледува во ветробранот и сфаќа дека возачот личи на него. Моторот збрмчува, се палат предните светла. Човекот се наведнува, зема камен од земјата. Колата работи во место.

Стојат така еден спроти друг.

По неколку минути, човекот го испушта каменот од рака и паѓа на колена. Првин ја става главата меѓу своите извалкани дланки, а потоа ги крева рацете и главата кон небото, кон ѕвездите што се групираат. Потоа пак ја спушта главата меѓу дланки.

Не вели ништо, само клечи така, склопчен.

Потоа колата почнува полека да се движи наназад, свртува и исчезнува во ноќта.

Ѓорѓи Крстевски
НЕБЕРОЈАТНА ПРИКАЗНА

Да, просто да не ви се верува. Замислете, некој човек некоја вечер порано се враќа од работа и ја затекнува сопругата како го изневерува со неговата сенка. Човекот збеснува, почнува да вика и да се заканува, вади пиштол од некоја фиока, истрелува кон жена си, ја погодува, истрелува кон сенката, но оваа е итра и му бега наоколу. Човекот пука низ станот, но сенката му се сокрива во некој темен агол. Човекот пали светло, а сенката никаде ја нема. Ја бара насекаде, ама не ја наоѓа. Потоа го апсат, го осудуваат, никој не му верува во приказната.

Ѓорѓи Крстевски
НЕВИДЛИВИОТ САМОУБИЕЦ

Во далечината се слуша гласно чкрипење на автомобилски гуми. Тоа трае неколку долги секунди, по што се слуша тап удар. Оние неколку случајни минувачи кои се затекнуваат на улицата зачудено се вртат кон местото на настанот. На асфалтот има две напоредни и темни траги од кочење. Понатаму, сива кола со набиен преден дел и скршено ветробранско стакло. Вратата од страната на возачот се отвора, и набрзо од возилото се појавува млад човек со крвава слепоочница. Збунето се врти околу себе, клекнува на коленици и погледнува под колата, потоа станува и свртува еден круг околу возилото, па повторно збунето погледнува во толпата што се собира наоколу.

– Тука беше – вели, виновно кревајќи ги рамениците. – Некој се фрли пред колата.

°20°

Насобраните луѓе, претежно љубопитни дечишта на велосипеди, старци со кучиња и пијани безделници, го гледаат без разбирање, по што тој повторно се врти накај колата и гледа во направената штета. Освен удреното возило и збунетиот човек со криво лице, на улицата нема никој. Во далечината се огласуваат полициски и болнички сирени, по што толпата неволно почнува да се разретчува, оставајќи го збунетиот младич кој сега, растревожено, со задникот се потпира на предниот дел од колата, пали цигара и замислено гледа во крвата дамка која се шири по вжештениот асфалт и почнува да добива човечки облик.

Сања Михајловиќ-Костадиновска
УШТЕ ЕДЕН АНГАЖИРАН РАСКАЗ, *ЈЕБИ ГА*

Кога сестрата ѝ го донесе бебето, беше завиткано во едно шамиче. Немаше ни глава, ни тело. Беше само едно око. Во очите на сестрата не можеше да прочита дали ја сожалува или ѝ упатува милен поглед, дали била ноќна смена или тоа што ѝ се насира е умор, рамнодушност или чист професионализам. Ѓ го подаде, не сосема со гадење, но без нежност, и ѝ рече: „*Јеби га.*“

°21°

Не сакаше да го открие шамичето додека сестрата не ја затвори вратата зад себе. Не го откри ни кога на другиот кревет заофка другата мајка додека бебето лакомо ѝ ја корнеше градата. Не му го покажа ни на сопругот кога дојде да ја посети, туку само му кажа за веста, а тој рече: „*Јеби га*“, и го погали шамичето.

Кога дојдоа дома, сфатија дека бенкичките што ги купија, и капчињата и калците што бабите ги сплетоа, беа сосема бескорисни, па ги ставија во

специјална кеса од која со правосмукалка го извлекоа воздухот и ја прибраа најдолу во долапот.

Првпат го видоа кога го ставија на креветчето со решетките кои сега се чинеа бесмислени. Големо, ококорено. Ќе се заколнеа дека се смееше, дури и дека гугаше. Трепкаше нетрпеливо со долгите, извиени трепки и потоа спокојно заспа.

°22°

Не знаеја дали е машко или женско. *Јеби га*. Затоа и не му дадоа име. Мислеа дека и онака нема долго да живее, дека нема потреба да го заведуваат во матичната служба, да не паѓа в очи, што би се рекло. Ќе го чуваа само за себе, за кога ќе се вратат од работа да имаат кому да се порадуваат, за миг пред да ги проголта темнината на домот.

Но, на големо изненадување за сите (секако дека информацијата протече во комшилакот, а оттаму стигна и до медиумите, кои направија потресна сторија и успеаја да организираат редица хуманитарни настани), детето-око ги надживеа сите лекарски, временски и пророчки прогнози и среќно им трепкаше на домашните кога му приредуваа разно-разни визуелни надрозби

(цртани филмови, илустрирани книги, стрипови) или плачеше кога требаше да спие или да прима капки.

Кога дојде време да оди на училиште, родителите сакаа да го запишат затоа што мислеа дека е бистро и љубопитно, и дека социјализацијата поволно ќе влијае на неговиот психички развој, но одговорните во училиштето беа децидни: во училиштето нема соодветна клупа за детето-око. „А и другарчињата ќе го зафркаваат“, рече директорката. Мајката се обидуваше да ја разбие нивната скептичност повикувајќи се на големата хуманост и разбирање што сите ја покажаа кога ја дознаа нивната приказна. Се понуди парите собрани од донациите да ги даде на училиштето за да му се овозможат сите потребни услови на детето. Психологот само мласна, погледна кон директорката, па кон прозорецот што гледаше кон фискултурната сала, за на крајот со полузамижани очи да додаде: „Госпоѓо, тука доаѓаат деца на угледни граѓани... Замислете...“ На излезната врата, директорката со спуштен поглед процеди само: „*Јеби га*“.

Кога се вратија дома, детето-око трепкаше озарено. Таткото го погали по капакот: „Ј... јаболче на тато.“

Тихо Диковски
СВЕТЕ ТЕСЕ!

— **Е**те! Сега! Само од каде, мајката?! – газеше нервозно, како да сакаше со ѓоновите од чевлите да ја напика калдрмата назад во нејзината првоставеност.

°24°

– Сега! Овој човекот, тој ме скина! – мрмореше во себе додека стар човек во жолта тренирка минуваше покрај него.

– Ништо... ништо... Зошто си го правам ова? Ми треба некој! Ми треба сега! – рече и го извади телефонот од џебот...

– Ваташа, јас сум, човек, пак се случува!

Од другата страна на слушалката, низ нежна насмевка што се ширеше низ етерот како мирис на мандарина, проговори:

– Сè е во ред бе, човече, ништо нема да ти се случи, досега никој не умрел од паничен напад... бар така велат – заврши со смеење...

– Знам, човек, ама што да правам – рече тој – само ми требаше некој мој човек да слушнам!

– Терај ајде, во гужва сум, ќе ти свонам за 2 минути, гледај ништо да не ти се случи – со уште помоќно од претходното смеење ја прекина линијата.

Продува ветар наспроти неговото веќе згрчено движење и му залепи леток в лице. Пружи повеќе отпор од нормално потребното за да го одлепи и, во врвот на неговата паника, да го погледне.

– Што ме гледаш, глуп еден? – му рече летокот. – Во кома си, море, што ме слушаш мене, јас сум само леток... – уште пред летокот да го дорече повикот за будење, друг леток му се влечи в лице.

– Убаво ти рече, глуп! – промрмори додека уште беше залепен, создавајќи блага влага на неговиот образ. Овој го одлепи целосно стаписан.

– Велам, убаво ти рече, тие панични напади се, всушност, манифестација на обидите на луѓето да те разбудат од комата...

Ги исфрли двата летока и почна да трча во никој, а нему најмалку познат правец, за директно во него да заврши, замислете!, уште еден леток.

– Еј, можеби сето ова има политичка заднина, можеби треба граѓански да се свестиш, но не ме слушај, оти, нели, јас сум само леток, овој пат политички... п.с. гласај за оваа партија – се згужва и си отиде...

Но не остана долго сам, уште еден леток беше на пат кон неговото лице.

– Купувај органска храна!

Плас!

Уште еден!

– Еј, можеби ние сме само производ на твојата шизофренија и ти си сега во твојата када, во твојот дом, дом предреден за луѓе како тебе...

Плас!

Уште еден!

– Направи сто деца!!

Плас уште еден!

– Купувај рачно изработен мебел, поволно!

Плас!

Уште еден!

– Еј, море, што ти прават – рече летокот – свести се...
...Летоци, пораки, пораки, летоци, толку многу струеја и удираа во неговото тело, што во еден миг си дадоа облик пред него.

Огромен Голем се беше создал пред него од сите летоци, пораки, пораки, летоци, пропаганда, пропаганда.

– Што е бе? Не можеш да ги слушнеш? Зар толкаво зло сум станал, што не можеш да ги слушнеш пораките од мене? – не се насмеа злобно, туку уште позлобно го зазјапа. – Кажи бе, зуцни, ТИ, зуцни! – му се вдаде...

Тој со нурната глава рече:

– Ништо, јас, ништо....

– Па нормално дека ништо, и гледај така да остане. А ова што го виде? Летоците што зборуваат и сето тоа... Ова беше само најновата презентација на телефонската компанија. Знаеш, последното нешто на технологијата, холограми, ласери, нешто таму со компјутери... реклама бе реклама... – и се распрсна насекаде.

Човекот стоеше блед, испиен, занемен кога телефонот му засвони.

Беше Ваташа...

– И ај кажи, се случи нешто во последните две минути?

°28°

Мануела Златкова
ПСИХИЈАТАР

Треба да си доволно луд за да се вљубиш во својот психијатар. Секој миг би имал чудни визии и би се однесувал крајно нормално. Тоа не чини.

Како пациент, не би можел да закажеш доволно средби поради системот поставен од владата. Доколку, сепак, оваа врска успее да функционира на црно, одбери добар речник за комуникација.

Твојот психијатар ќе успее да влезе во твојата глава и да ги контролира синкопирањата на твоето срце.

Најдобро е да не се вљубиш во твојот психијатар. Така ќе ти биде сеедно дали си луд или луциден. Кој знае дали некогаш ќе се излекуваш.

Зоран Василевски
НЕМА ВРЕМЕ

Нема време. Пред сè за спиење. Нема време за љубов. За стратегии. За невини лаги.

°30°

„Ќе ти пишам. Ќе ти се јавам“. Нит пишав, нит се јавив. Нема време во времето кое немилосрдно тече. Нема време за впивање на сета мудрост. За опивање со сета музика. За нурнување во сета светска историја. Спијењето е луксуз при толкаво јаве.

Еднаш решив и да не спијам веќе. Не бива. Се разболев тешко. Потоа спиев по два-три саати... Колку да се рече. И пак нема време. Господ е Господ зашто има време. За сè и за секого. Зашто за него нема време. Или нема Господ. Не знам. Немам време да знам. Нема време за откровенија. За спознанија. За нови еуреки.

Смртник сум. Патник. Страдалник. Зашто немам време. Нема втори шанси – зашто нема време. Окован во времето – Прометеј сум, со исклучан дроб од стрелките на часовникот.

Низ времето сфатив „колку е саатот“. Морам да спијам.

Исток Улчар
ПИСМО ДО РОДИТЕЛИТЕ

Драги мои родители,

°32°

Вилата во која се сместив е одлична. Овде е сместено сето она што сакам да го поседувам, и ништо повеќе од тоа. Огромната библиотека со извонредна колекција од сите книги, винили и касети што имам желба да ги прочитам и ислушам го покрива целиот преден ѕид, а компјутерот е полн со филмови што едвај чекам да ги изгледам. Во спалната соба има брачен кревет, иако ќе живеам сам, а на таванот има огледало. Пријатно ме изненади тоа што ми е дозволено сам да си ги уредувам и да си ги украсувам ѕидовите, да ги искречам во која боја сакам... Премногу се израдував кога во дневната соба најдов тапан. Ќе удирам до бесвест! Кујна нема, зашто се хранам во мензата. Таму можам да дојдам кога ќе посакам, а менито е перверзно долго.

Си направив агенда дека секој ден ќе јадам по еден национален специјалитет од некоја држава. Започнав со ескимски специјалитети, а ќе завршам со јужноафрикански деликатеси.

Секој ден одам на планинарење на планината која не е далеку од моето живеалиште. На нејзиниот врв има четири леднички езера и еден жуборлив извор од кој извира река што, низ неколку високи водопади кои блескаат под сончевата светлина, се влева во морето. Сите овие природни волшебства се неименувани, односно (мамо, ова тебе ќе ти се допаѓа како на ономастичар), секој им дава свое име. Така, јас ледничките езера ги нареков Хостник и Гинзберг, изворот се вика Жубор, реката ја именував Модра, планината – Шпиц, а морето е Хајфишово Море. Кога ќе ми дојде инспирација, можеби ќе им смислам имиња и на водопадите.

Во близина на Шпиц, се наоѓа една многу чудна шума. Во неа природно растат сите видови растенија кои постојат на Земјата. За првпат видов баобаб, кокосова палма, па, дури, се наоѓаше и по некој кактус. Животинскиот свет не е помалку богат. Австралиските кенгури скокаат веднаш покрај

бенгалските тигри, а орангутаните дремат заедно со лемуриите. Има и една поголема бара или оаза преполна со разнобојни риби, водни желки и змии, шарени корали, најразлични полжави и школки, жаби и останат воден и водоземен свет. Оазава ја нареков Акванта, а шумата – Хибрида. Причината е, претпоставувам, очигледна.

Кога се оди покрај морскиот брег кон север, се наидува на еден предел каде што водата е замрзната, каде што се наоѓаат живеалиштата на повеќе семејства моржови, фоки, морски лавови и морски слонови. Пред неколку недели, таму ја запознав Ингрид.

Ингрид е Шведанка со продорно болскотни сини очи, но од нејзиниот татко Ирец ги наследила косата со боја на 'рѓосано железо и нејзините густе пеги како капки мед наросени врз нејзиното лице. Таа е покрај мене додека ви го пишувам писмово и ве поздравува. Знае англиски и германски, па се разбираме без проблем. Се договоривме да се подучуваме еден со друг на нашите мајчини јазици. Чувствувам некаква притаена романтика во нашиот пријателски однос, но сега е уште прерано да се помислува на нешто повеќе од другарување.

Низ целата област се изградени објекти за секаква намена: библиотеки, спортски сали, вежбалници, продавници, образовни центри, објекти за забава... Сите тие се изградени во различни архитектонски стилови, од кинески пагоди, преку романтичарски и готски фасади, па сè до бруталистички градби како во социјализмот, до футуристички објекти како оние на Кензо Танге и до модернистички стаклени згради. Понекогаш со Ингрид играм кошарка во една од спортските сали. Во продавниците ќе побарам неколку уметнички слики и поликолор за сидовите во мојот дом, а се надевам и дека ќе налетам и на некоја шаховска табла или рубикова коцка со четири реда. Знаете колку копнеам да си играм со овие предмети!

Секој образовен центар е определен за различна област. Нема наука во светот за која овде не постои вакво – да речеме – училиште. Јас и Ингрид го посетуваме јазичното и уметничкото, а таа самата посетува и повеќе природонаучни школи. Ја придружувам на предавањата по астрономија и, понекогаш, по физика.

Ист е случајот и со објектите за забава. Во секој од нив се свири различна музика преку целиот ден. Тука сум, пак, јас поразновиден од Ингрид, па

ги посетувам и рокерскиот клуб, и раперскиот паб, и џезерската таверна, и dance-дискотеката, а редовен гледач сум и на концертите во салата за класична музика. Вечерва ќе одиме во фолклорниот локал, кој организира ирска вечер. Ингрид не беше премногу воодушевена од оваа идеја, но успеав да ја премислам. Не можам да се воздржам да ги видам сите тие луѓе како степенуваат во моќна синхронизација.

°36°

За крај, сакам да ви напомам дека луѓето овде се дијаметрално различни од луѓето кај вас. Овде никој не се грижи за тоа од каде некој потекнува и во што верува. Овде никој не се грижи за тоа како се однесуваме, сè додека некого не повредиме. Овде секој е прифатен од секого, сè додека тоа не го злоупотреби. Овде нема правила и закони, но има морал и свест. Не ми праќајте пари, бидејќи сите мои трошоци се подмирени. Се радувам што засекогаш ќе останам овде.

Топли поздрави од Рајската градина ви праќа
Вашиот мртов син.

Филип Љ. Трајковски
ОДЛУКА
(новела¹)

* * *

*посветено на Мигел де Унамуно
и на Марк З. Дањелевски*

* * *

•

Живот или смрт?
Момент! Чекај, да размис...

°37°



О

¹ На оние кои ќе тргнат да го оспоруваат местото на „Одлука“ во рамките на книжевниот прозен вид означен како новела, им препорачувам задолжително да го (пре)прочитаат најкусиот расказ (легендарно припишан) на Ернест Хемингвеј, како и дефиницијата на романот која ја нуди Џорџ Манганели. Упатување за мрзливите, особено зафатените и сл. меѓу нив: https://en.wikipedia.org/wiki/Flash_fiction. Сите горенав(р)едени, исто така, можат да се консултираат со лекар и/или фармацевт.

Стефан Марковски
НЕКОНВЕНЦИОНАЛНА ПРОМОЦИЈА НА КНИГА

Еден експерт за маркетинг ми рече да се потрудам следната промоција на книга да биде што е можно понеконвенционална.

°38° Ги наседав луѓето во круг и во средината се појавува црн чад. Излегувам од црниот чад со црн појас по кунг фу и полека ротирам, гледајќи во очите на секој присутен.

Моментална стравопочит ја реже инаку пријатната атмосфера во спортската сала.

Им се обраќам: „Мислевте дека е ова уште една, конвенционална промоција? Повеќето од вас само мислат дека го знаат значењето на терминот конвенционална. И нека мислат повеќе, кога не знаат кунг фу.“

Почнувам да демонстрирам ретки зафати, задлабочен во уметноста на боречките вештини. Тоа трае со часови.

По неколку часа се свестувам, со помош на шестото сетило успевам да ги лоцирам оние кои претходно беа во салата и им велам да се вратат. Промоцијата може да започне.

Полека ме послушуваат. Но, мошне полека. Им фали агилност каква што само кунг футо може да изроди.

Хактан Исмаил
ЕБРУ

„Не знаат ли тие дека од вода беше создадено сè.“
Сура: Енбија, ајет 30

°40°

Сигурно сите, барем оние кои во небото почесто се вгледуваат, забележале како непосредно пред изгрејсонце или веднаш по зајдисонце на небото се оцртуваат слики и бои како живи мориња и одблесоци на разни вселени и во нив светови. Некогаш тоа се гледа и долж хоризонтите, како бродови кои низ облаци во разни бои пловат со едра завеани од светлина. Притоа, може да се забележи како овие бродови од светлина, пловејќи по краиштата на различните светови, полека и самите стануваат засебни универзуми за, токму пред да исчезнат, да се слеат во едно. Тоа добро го опишал Имам Али, констатирајќи: „Гледајќи ги небесата, мислиш дека си само еден мал предмет, додека цел еден универзум е во тебе втиснат и потиснат.“

Ете токму овие дискретни назари (погледи кои урочуваат, уроци) на севишните, успеале да ги научат ашиците – вечни иако смртни – како да ги овековечуваат овие привиденија во слики. Тоа го правеле со помош на водата. Возвишената живост на водата е некој вид skut во кој паднала цела духовна сила на уметникот, ебрузенот. Таа техника ја нарекле ебру, што во персискиот јазик има значење на „облак“, односно „лице на водата“. Оваа техника е сликање на хартија со помош на вибрациите во водата. Ебрузенот, оној кој ја владее техниката, не може да слика по својот разум, туку само по својата интуиција. Сликата произлезена како најгорниот слој од водата, нејзиното лице, е само одблесок на интуитивните чувства на ебрузенот. Целта на сликањето со ебру техниката не е хармонија од бои и форми, туку убавото како безоблично, како надестетско – убавото како небеско.

Специфична карактеристика на ебру, за разлика од другите уметности, е тоа што таа е, така да кажам, безволна. Ебрузенот ја губи својата волја, препуштајќи ѝ ја на водата. На овој начин, ебру е своевидна духовна терапија, каде личната волја преминува низ фреквенциите и се меша со општата.

Делата направени со оваа техника се неповторливи, секое наредно е нешто засебно, не може да се имитира.

Старите мајстори на уметноста велеа дека треба песна да ѝ се пее на водата, односно епопејата на универзумот да се внесе во неа и таа да ги даде формите невидливи и нејасни за сетилните капацитети на човекот. Ебру е поетски одблесок во визуелното или, пак, визуелна мелодија на универзумот.

Тони Димитров
ПИСМО

Пред два месеца си замина од кај неа. Веројатно за последен пат. Оттогаш како да помина цела вечност. Вечност во која постојано мислеше на неа. Не знаеше што понатаму. Можеби тоа го одреди понатамошниот тек на работите. Единствено знаеше дека сака да го напише она што го чувствува. Можеби така ќе биде полесно. Истата вечер седна на својата хаотична работна маса, извлече еден лист испрсан со кафе и, задлабочен, почна да пишува. Не знаеше ни дали сака да се обрати некому или, пак, пишува повеќе за себе. Можеби е тоа некој расказ или концепт за романот што веќе долго време никако не успеваше да го започне. Можеби само начин да го исцеди од себе сиот талог кој се беше наталожил овие неколку месеци. Веќе извесно време го правеше тоа преку расказите и романите поради кои ја беше стекнал славата. Но овој пат очигледно беше поинаку. Релативно брзо напиша нешто, го свитка напалу листот А4, го

затвори во коверт и го стави во задниот џеб на панталоните. Потоа се облече и излезе. Надвор ситно врнеше. Тргна по мрачната споредна улица исполнета со есенска магла, која водеше директно кон железничката станица.

Таа тукушто се врати дома од својата досадна административна работа, сосема уморна и неволна за што било. По пат ја собра поштата од поштенското сандаче. Го отвори прозорецот од собата за да влезе јасното есенско сонце кое заогаше. Седна на високото столче и почна да разгледува по купот сметки и бесцелен промотивен материјал во кој имаше и по некое писмо. Навистина, во оваа состојба не сакаше да се занимава со обврските од работа, од каде што очекуваше дека ќе бидат адресирани овие писма. Дел по дел ги фрлаше оние кои на прв поглед беше јасно дека се непотребни, но едно од нив ѝ го привлече вниманието и додека го соблекуваше лесниот капут Луј Витон, набрзина почна да го отвора, можеби без намера и да го чита. По инерција го вклучи радиото, а со другата рака занесено стави во чашата која уште од претходната вечер стоеше на шанкот, од ладното Џеј Би, додека спикерот монотонно ги најавуваше и ги одјавуваше вестите од земјата.

Зеде голтка и сосема дефокусирано почна да чита, чисто колку да ја помине содржината, а потоа да продолжи со денот. Но, пополека следејќи го финиот ракопис, почна да се задлабочува во содржината. Го препозна стилот.

Доцна е. Повторно се впуштам во оние егзибиции да Ви пишувам. Се задлабочувам длабоко во себе и тона. Таму каде нема никого освен тагата. Што правам јас таму? Си го поставувам прашањето пак и пак. Но, што да Ви кажам? Што ќе ми даде одговор? Одговор можеби и нема. Таму само нешто те влече. Непрестајно. Таму не одиш по своја волја. Никој не те прашува дали сакаш. Едноставно си таму. Ми останува само да Ви пишувам и пишувам. А што друго би правел? Немам многу избор. Само хартијата ме трпи. Само таа ме слуша...

Слушам Вагнер. Знаете дека тоа најмногу ми одговара кога сум таму, долу. Длабоко во себе, во внатрешноста на најмрачните катчиња. Таму каде што се наоѓаат и солзите. Кога само ќе се релаксираш и кога ќе видиш барем мала светлина некаде таму, зафрлена, тие самите излегуваат. Тоа е многу болно, но повторно, што можеш да направиш? Никој не те прашува дали

сакаш. Сами излегуваат кога ќе ја здогледаш таа светлина. Звуците, т.е. емоциите, кои се слеваат длабоко во мене, продолжуваат да ме обземаат. Ги оставам да ја параат душата. Не можат да ми наштетат. Само ми се пријатни затоа што имаат ист тон. Ист тон на тагата. Не може да боли повеќе од тоа. Само го даваат истиот оној светкав тон во темнината кој ги провоцира солзите да излезат. И излегуваат. Излегуваат. Колку долго, не се знае. Само одеднаш ќе се потрошат. И тогаш настанува онаа состојба кога сè е рамно. Кога болката за момент престанува. За одненадеж, кога најмалку очекуваш, повторно да се појави. А се појавува брзо. Времето ќе покаже колку брзо.

Јас и не верувам во време. Помина многу откако последен пат се сретнавме. Но сега најдобро го чувствувам чекајќи да ми одговорите. Одвратно и бавно. Како да те распорува. Како да те влече и влече. Додека не почнеш да врескаш од болка. А влече толку бавно и лесно, што не можеш ни да го осетиш. Толку лесно што не можеш ни да насетиш дека нешто ти се случува, но кога ќе се свестиш колку време поминало, тогаш веќе врескаш од

болка. Што правиш тогаш? Кога нема кој да ти пријде на помош? Нема никој. Никаде. Сам си. Сосема сам. Како и секогаш. Како што си бил отсекогаш. И како што засекогаш ќе останеш.

Не знам... Не знам ни дали ова писмо ќе го добиете. Не знам дали и воопшто ќе го испратам. Дали воопшто сакав да Ви го напишам. Дали сакав да Ви кажам како се чувствувам. Или само сакав некаде да ја истурам оваа тегобност која се наоѓа внатре чекајќи Ве.

Можеби... само можеби...

Искрено Ваш

13. 11. 2009

Немаше потпис, но веќе ѝ беше кристално јасно кој го има напишано. Се сети на сите песни кои ѝ ги имаше посветено. Интуицијата почна да ѝ навестува нешто. Беше само нејасно што ќе се случи понатаму. Писмото ѝ падна од рацете додека замислено, со заматен поглед, гледаше некаде во далечината, поглед кој продираше низ прозорецот, но и преку планината

зад која заогаше сонцето на хоризонтот кое се гледаше низ него. Всушност, ништо не ни забележуваше. Само немо зјаеше. Беше задлабочена во себе, размислувајќи за она што се случи, но и за она што можеби ќе се случи. Доколку веќе не се имаше случено. Срцето почна забрзано да ѝ чука. Не ја забележуваше стварноста околу себе. Не ги забележуваше ни вестите, чии спикери сè уште махинално ја исчитуваа црната хроника и ја исполнуваа светлата собата со мрачен призвук. Гласот од радиото тапо одсвонуваше: „Вечерва на пругата на главната железничка станица се случила несреќа во која возот прегазил млад човек, а очевидците велат дека станува збор за самоубиство...“

Грација Атанасовска
Патувања

* * *

Во Дарвори не знам како се најдов. Она на што се сеќавам се претходните три дена кога бевме во Брлио и кога нè нападнаа рој мутирани комарци (во обид да ги истребат, тие го беа направиле токму спротивното – ги намножиле!). Три дена бев во бунило предизвикано од маларична треска. Веројатно решиле дека во Дарвори ќе ни биде подобро и ќе бидеме посигурни. Не знам како останавме живи, но фала му на Бога, ете сме.

Вчера и денес имав можност да се пронижам низ Дарвори. Несомнено еден необичен град. Градот има облик на елипса, наликува на еден огромен колосеум, а во неговата внатрешност има една прекрасна, густа шума. Па така, излегува дека секој жител на градот гледа кон шумата.

Луѓето – барем оние со кои разговарав – велат дека ретко излегуваат од самиот круг; тоа е сосема логично од една страна, кога сè надвор од камената елипса е само влажен песок.

– Земјата се скусува – извика еден ортомација утрово додека носеше куп готови јажиња во својата рачна количка. Тој го забележа мојот прашален поглед (кој јас самата не забележав дека се населил таму) и ми рече:

– Земјата, девојче, црната земја, кафената музика за нужната тишина. – Стоевме на спротивни краеве од тесната улица (соодветно на архитектурата на градот, имаше само една и долга улица, која, слично како уроборосот, се среќаваше со својот почеток кога ќе завршеше елипсата; градот беше поставен на повеќе нивоа, така што постоеја повеќе улици, една врз друга).

– Како мислите се скусува? – прашав. И потоа почна да ми раскажува за некоја дамнешна клетва која вели дека градот еден ден ќе стане толку мал што ќе може да се збере на само едно единствено камче. – Еве, како ова тука – ја испружи својата жилава, влакнеста рака за да ми покаже едно мало белузлаво камче кое стоеше заглавено во неговиот чевел. Сакав да го прашам

уште нешто за клетвата, но рече дека мора брзо да оди на пазар. Му посакав пријатен ден.

Кога, малку подоцна, прашав една жена, ми рече дека се тоа бабини деветини и трикови за да се натераат луѓето да не си одат од градот. – Но сега нема зошто да си одат – рече и ми се насмевна.

Попладнето се симнав во шумата – на самиот нејзин влез се наоѓаат стројни кедрови дрвја, извивајќи се педесетина метри во воздухот. Тука беше, се разбира, и главната инженерка, координаторка на шумата и активностите поврзани со неа, која ме упати во актуелниот натпревар (се одржува на секои пет години), каде, од 3000 пријавени, остануваат четириесетина, чија цел е да исконструираат највисоко, најсилно и најиздржливо кедрово дрво досега (изборот на кедровите дрвја не е случаен – жителите на Дарвори гледаат посебни својства во тоа дрво, кое го сметаат и за дрво-заштитник). Победникот на натпреварот станува нов координатор на шумата.

Потоа почна да ми раскажува за раѓањето на градот и шумата и првите проектантани – сето тоа се случило пред околу 2500 години. Потоа бев одне-

сена на прошетка низ дел од шумата. Почна да се стемнува и како што светлината полека се повлекуваше од небото, како што тоа сè повеќе и повеќе потемнуваше, како што мастилото на западот се истураше врз невините и несвесни облаци, така дел по дел се будеше шумата, се просеваше и истовремено се осветлуваше – во секоја секунда по десетици мали „оганчиња“ (така тие ги нарекуваат) никнуваа во крошните на џиновските дрвја.

°52°

– Енергијата за светилките ја земаме од подземните езера, чии турбини вртат деноноќно. – Со тоа ми го разјасни расчекорот помеѓу бујната вегетација на кедровата шума и влажниот песок наоколу – ...Впрочем, тоа е и еден од начините да се заштитиме од непријателите – рече мислејќи на влажниот песок.

Следниот ден се сретнав со сегашните архитекти на градот, кои ми објаснија дека, за да се стигне од едниот до другиот крај на градот пеш, потребни се околу два дена одење. Шумата не ја сечат (се згрозуваат од самиот збор) – живеат од трговија. Градот е поставен на катови – тие што живеат најдолу се занимаваат со земјоделство (имаат непосреден контакт со земјата) и

пијалаци (прават еден прекрасен сок од дуња и цимет); оние што живеат на вториот кат се занимаваат со плетење, оние на третиот со механика, и така натаму. Градот има четиринаесет слоја, а на најгорниот слој се наоѓа Библиотеката (така тие ја нарекуваат, со големо Б). Таа е распослана долж целиот град – книгите од другиот крај на градот се добиваат преку воздушна цевка, а врзани се за јажиња – има кратки информации на јаженцето за книгите на другата страна на просториите.

Впрочем, мене толку многу ми се допадна градот, што добив желба да останам тука на неограничено време. Но, за жал, моравме да замине утредента – бродот од Пестори тргнуваше за два дена, а тој ни беше единствениот начин да стигнеме дома.

* * *

А каде е дома? Што е дома? Ги прашав моите пријатели-истражувачи. Слегнуваат со рамената. Никој не сака да мисли на тоа.

Каде одат сите денови? Повторно слегнуваат со рамената.

Гледај, јас живеам. Од што? Ниту детството, ниту иднината се смалуваат... Отповеќе биднина извира од моето срце.

Рилке понекогаш сака да ми одговара на прашањата.

Една од нив ја положува нејзината рака на моето рамо. На брод сме. Патуваме. Таа беше единствената која не слегна со рамената.

– Ние сме патописци. Патописците немаат дом.

– Ние сме луѓе – ѝ одговорив.

– А луѓето имаат само еден дом. Нивната кожа, која потоа се сврзува со земјата.

Се насмеа. Ветрот се провлече низ нејзините заби како низ пуста плажа со неми, бели камења.

– Затоа и не можеме да лебдиме – продолжив – инаку би имале два дома.

Два дома? Кој има два дома? Ние сме луѓе, ние имаме еден дом. Ние, заедно со земјата.

Ја тргна раката од моето рамо. Не слегна со рамената. Се потпре на оградата од бродот и дозволи ветрот да ѝ шара по лицето. Нашиот разговор никогаш не продолжи затоа што три дена подоцна се појави бура и настана бродолом. Преживеавме само петмина од нас дваесет и четири.

Не се вративме во Дарвори – не знаевме како би живееле во земја полна дрвја, подоцна размислив. Дрвја повеќе од луѓе. Луѓе кои немаат дом, но имаат земја. Имаме пет разделени прсти за да се вкопаме како корења. Нашите корења се нашите прсти. Прстите се потег и движење, постојано движење, зграбување, отпуштање.

И еден непрестан обид за наместеност.

Луѓе и дрвја и земја.

И кафена музика за нужната тишина.

(И кафена музика за нужната тишина)

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека
“Св. Климент Охридски”, Скопје

821.163.3-32(082.2)

ОЧУДУВАЊА 1. - Скопје : Бегемот, 2017. - 55 стр. ; 20 см

Предговор / Андреј Јованчевски: стр. 5-7

ISBN 978-608-4718-66-6

COBISS.MK-ID 102765834